

"TSKB İle Önceliğimiz Çevre" Konferansı Sonuç Bildirisi

5 Aralık 2007'de Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş. tarafından düzenlenen "TSKB İle Önceliğimiz Çevre" Konferansı, uluslararası finans kuruluşları ile iş dünyasını, yaşanabilir bir çevre ve sürdürülebilir kalkınma için bir araya getirdi. Konferansta, çevre yatırımlarının finansmanı tüm yönleriyle tartışıldı ve başarılı projelerden bahsedildi.

Dünya Bankası (IBRD), Avrupa Yatırım Bankası (EIB), KfW, Fransız Kalkınma Ajansı (AFD), Avrupa Konseyi Kalkınma Bankası (CEB) ve Türkiye Sınai Kalkınma Bankası (TSKB) temsilcilerini, Türk iş dünyası ve tüm ilgili kesimlerle buluşturan konferansta, Türkiye'den ve dünyadan pek çok değerli yatırım uzmanı, çevre yatırım projelerinin finansmanı ile ilgili olanakları ortaya koydu; yapılan başarılı projelerden bahsetti ve gelecek için çözüm önerileri sundu. Konferansın moderatörlüğünü, TCMB Eski Başkanı ve TEB Yönetim Kurulu Başkanı Yavuz Canevi yaptı.

Konferansın açılış bölümünde, TSKB Genel Müdürü Halil Eroğlu ve Türkiye Bankalar Birliği Başkanı ve İş Bankası Genel Müdürü Ersin Özince, Türkiye'nin içinde bulunduğu hızlı büyüme ve kalkınma sürecinin çevreyi ve doğal kaynakların korunmasını gözeterek sürdürülmesinin önemini vurguladılar.

TSKB Genel Müdürü Halil Eroğlu, Türkiye'nin AB uyum sürecinde 70 milyar Euro düzeyine ulaşması öngörülen çevre yatırımı gereksinimiyle karşı karşıya olduğunu vurgulayarak, önümüzdeki 10-15 yıllık geleceği artan enerji gereksinimine ve yenilenebilir enerji kaynaklarına vurgu yapmadan düşünmenin imkansız hale geldiğini belirtti. Devreye girmesi beklenen ve yatırımları devam etmekte olan çok sayıda yenilenebilir enerji projesi bulunduğunu belirttikten sonra, 2011 yılına kadar devreye girmesi beklenen 135 hidroelektrik projesi ve rüzgar enerjisi konusunda yakın dönemde yapılan lisans başvuruları örneklerini verdi. Türkiye'nin ufkundaki çok sayıda hidroelektrik, rüzgar ve jeotermal enerji yatırım projesinin ancak artan kredi ve danışmanlık destekleriyle hayata geçirilebileceğini belirtti. TSKB de bu sürece uluslar üstü kuruluşlardan sağladığı ve direkt olarak çevre ve yenilenebilir enerji

projelerine tahsis ettiği 500 milyon doları aşan fonlarla katkıda bulunuyor. Eroğlu TSKB'nin bugüne kadar 31 hidroelektrik, 2 rüzgar, 2 jeotermal enerji santralının inşasını ve 16 bölgedeki doğalgaz dağıtım projesini finanse ettiğini, proje değerlendirme ve finansman faaliyetlerinin artarak sürdüğünü söyledi.

Türkiye Bankalar Birliği Başkanı ve İş Bankası Genel Müdürü Ersin Özince de gelişme ve kalkınmanın kaçınılmaz bir sonucu olarak çevresel koşullarda bozulma yaşandığını belirtti; doğal çevreyi gözeterek kalkınma ve büyüme sağlayacak gerçekçi ve uygulanabilir çözümlerin önemine değindi. Yatırımcıların bu konuda teşvik edilmeye ihtiyaçları olduğunu, yatırım yaparken doğayı da koruyacak araçların ve bunların finansmanında destek alacakları kaynakların kendilerine sunulmasına ihtiyaç olduğunu ifade etti. Ekonomik büyümenin ve istihdamın özel sektör tarafından gerçekleştirilmesinin bugün artık tüm dünyada yerleşik sistem haline geldiğini, çevresel sürdürülebilirliğin sağlanmasının ve bu hedefi hayata geçirecek mekanizmaların kurulmasının da özel sektörün hedefi haline geldiğini söyledi. 2002 yılındaki Johannesburg Zirvesi sonuçlarına vurgu yaparak, çözümlerin ertelenmesinin muhtemel maliyetleri de artıracakđı konusundaki rakamları hatırlattıktan sonra, işin parasal yönü yanında rakamlarla ölçülmesi olanaksız sosyal ve kültürel maliyetlerin de oluşacağına dikkat çekti.

Açılış konuşmalarının ardından, konferansın ilk oturumunda katılımcı finansal kuruluşların temsilcileri kurumlarını, Türkiye'deki operasyonlarını ve sağladıkları finansman araçlarını tanıttılar. İkinci oturumda ise her kurum dünyadan ve Türkiye'den gerçek proje örnekleriyle çevre finansmanı konusundaki çalışmalarını tanıttı.

184 ülkenin ortak iştiraki olan Dünya Bankası, bünyesinde birden fazla finansman kuruluşu barındıran bir grup yapısına sahiptir. IBRD üzerinden hükümetlere ve kamu destekli projelere, IFC üzerinden özel sektöre direkt finansman sunmakta, diğer bir grup şirketi olan MIGA ile yatırım garantileri sağlamakta, ayrıca ekonomik, sosyal ve sektörel konulardaki uzmanlığını araştırma, analiz ve danışmanlık çalışmalarına dönüştürerek de katkı sağlamaktadır. IBRD'nin Türkiye'deki mevcut portföyü 5,1 milyar dolar, IFC'nin portföyü 1,5 milyar dolar düzeyindedir.

Türkiye'nin AB çevre mevzuatına uyumu sürecinde yalnızca temiz su temini ve atıksu konularında 23 milyar Euro yatırım gerekeceği öngörülmekte, çevresel standartların geliştirilmesi ve çevrenin korunması konularına 9. Kalkınma Programı'nda özel önem verilmektedir. Dünya Bankası'nın yeni dönem stratejisi de Türkiye'nin AB uyum stratejileri ve 9. Kalkınma Programı ile uyumlu biçimde geliştirilmektedir. IBRD'nin mevcut Türkiye portföyünün %23'ü çevre odaklı yatırımlardan oluşmaktadır ve çevre yatırımlarına sağlanan finansmanın artarak sürmesi beklenmektedir.

IBRD'nin Türkiye'de çevre konusunda sağladığı fonların kullanım alanları arasında, termik santrallerin verimlilik artırıcı ve emisyon azaltıcı rehabilitasyonu, TSKB ve TKB aracılığıyla kullanılan ve özel sektör yenilenebilir enerji yatırımlarını finanse eden yenilenebilir enerji kredileri, atıksu ve katı atık yönetimi konusunda belediyelere sağlanan destekler, tarım ilaçları kaynaklı zararların giderilmesine ve biyolojik çeşitliliğin artırılmasına yönelik projeler yer almaktadır. Bunlara ilave olarak IFC de özel sektörün hidroelektrik, rüzgar, biokütle ve jeotermal kaynaklı enerji üretimi yatırımlarına kaynak sağlamıştır.

Avrupa Yatırım Bankası, AB'nin uzun vadeli finansman sağlayıcı kuruluşudur. Bankanın ortakları 27 AB ülkesidir. Avrupa Birliği temel hedefleri arasında yer alan, KOBİ'lerin desteklenmesi, bölgesel kalkınma ve çevrenin korunması başlıkları ile uyumlu topluluk içi ve topluluk dışı projeler finanse edilmektedir. EIB'nin 46 milyar Euro tutarındaki 2006 yılı kredilerinin 6 milyar Euro kadarı topluluk dışı ülkelere tahsis edilmiş, bu rakam içinde de 2 milyar Euro'ya yaklaşan pay ile Türkiye ilk sırada yer alan ülke olmuştur.

EIB, yüksek kredibilitesi ve ratingi sayesinde, çok uzun vadelerde ve düşük maliyetlerle borçlanabilmekte; bu avantajı kullanarak, farklı para birimlerinde uzun vadelerde ve yüksek tutarlarda finansman sağlayabilmektedir. EIB, kamu kuruluşları dışında bankalara, belediyelere ve özel sektör kuruluşlarına da fon sağlamaktadır. Çok büyük ölçekli projeler, direkt olarak EIB tarafından finanse edilmekte; orta ölçekli projeler ve global krediler, başta TSKB olmak üzere bankalar üzerinden kullanılmaktadır.

Finanse edilen tüm projelerde, teknik yeterlilik ve finansal/ekonomik ölçütlerin yanında çevre bakış açısıyla belirli koşulların sağlanması da şarttır. EIB, son 10 yılda

başta atıksu projeleri olmak üzere Türkiye’de çevre projelerine 600 milyon Euro üzerinde finansman sağlamıştır ve bu konuda finansman sağlamaya devam edecektir.

KfW, dünya çapında 50 ofise sahip bir Alman kalkınma bankasıdır. KfW grubunun Türkiye portföyü 8,3 milyar Euro düzeyindedir. Banka, bu fonların önemli bir bölümünü endüstriyel kirliliği önleme, enerji verimliliği, yenilenebilir enerji, su kaynakları ve atıksu, katı atıklar ve toplu taşımacılık altyapısı gibi çevre ile ilişkili projelere ayırmaktadır. Finanse edilen maddi yatırımlar dışında, araştırma, teknik eğitim, yönetim sistemlerinin kurulması gibi know-how aktarımı çalışmaları da desteklenmektedir. Türkiye’de gerçekleştirilmiş projelerle ilgili olarak verilen örnekler arasında özellikle katı atık yönetimi ve su kaynaklarını koruma projeleri ve bu projelerin yaşam kalitesine etkileri dikkat çekmektedir. Diyarbakır’da finansman sağlanmış olan su kaynaklarını koruma ve atıksu yönetimi projelerinin devreye girmesi sonrasında bölgede sarılık, tifo, dizanteri ve ishal vakalarının %80 düzeyinde azaldığını gösteren istatistikler sunulmuştur.

Avrupa Konseyi Kalkınma Bankası (CEB), kuruluşundan bu yana 25 milyar Euro üzerinde proje finansmanı sağlamış; bu fonların 8,5 milyar Euro kadarı ile çevre projelerini desteklemiştir. Sayısı 130’u geçmiş olan çevre projelerinin toplam projeler içindeki payı sürekli olarak artmaktadır.

CEB, yıllık olarak sağladığı fonların %50’sini aralarında Türkiye’nin de yer aldığı “hedef ülkelere” kullandırma kararı almıştır. Türkiye’de çevre yatırımlarının CEB fonlarından artan oranlarda yararlanacağı öngörülmektedir. CEB tarafından 500 milyon Euro finansman sağlanmış olan Marmaray Projesi, temiz bir toplu taşımacılık alternatifi yaratması nedeniyle bir çevre projesi olarak onay almıştır. CEB’in başka ülkelerdeki çevre projesi örnekleri arasında, Macaristan ve Polonya’daki eski binalarda enerji verimliliği açısından modernizasyon ve izolasyon çalışmalarının finansmanı da yer almaktadır.

Fransız Kalkınma Ajansı (AFD), misyon olarak “dünyanın ortak varlıklarının korunması ve gelişmekte olan ülkelerin kalkınması” amacıyla finansman sağlamayı ve “öncü fikirleri” desteklemeyi seçmiştir. AFD, faaliyetlerini 60’ı aşkın ülkede 41 irtibat ofisi ile yürütmektedir. Türkiye’de 2005 yılında başlayan faaliyetler kapsamında bugüne kadar 478 milyon Euro kredi sağlanmış, her yıl 100-150 milyon Euro yeni

finansman sağlanması hedeflenmiştir. Türkiye stratejisinin iki ana hedefi, "karbon içeriksiz kalkınma" ve "uluslararası standartlara uyum" süreçlerini desteklemektir. AFD, özellikle özel sektör çevre projelerinin finansmanı konusunda TSKB'yi bir stratejik ortak olarak görmüş, TSKB aracılığıyla yatırımlara 100 milyon Euro fon sağlamıştır. Finanse edilmiş olan rüzgar enerjisi santrali, hidroelektrik santral ve doğalgaz yatırımlarına, önümüzdeki dönemde atık çamur değerlendirme, karbon emisyonu azaltma, inşaat sektöründe enerji verimliliği gibi projelerin eklenmesi planlanmaktadır. Planlanan bu projelere örnek olarak, Güney Afrika'dan bir atık arıtma ve değerlendirme, Çin'den binalarda enerji verimliliği projesi tanıtılmıştır. Türkiye'de de bir inşaat projesinin finansmanı için TOKİ ile birlikte çalışıldığı belirtilmiştir.

Türkiye'de özel sektöre ait ilk kalkınma ve yatırım bankası olan TSKB, 1950 yılında Dünya Bankası ve T.C. Merkez Bankası desteğiyle kurulmuştur. Bankanın kuruluş misyonu, Türk özel sektörüne uluslararası finans kuruluşlarından sağlanan fonlar ile orta ve uzun vadeli finansman sağlamaktır. TSKB, kuruluşundan bu yana, yatırım projelerini teknik, iktisadi ve mali açıdan değerlendirmekte; proje değerlendirme, TSKB içinde bağımsız bir birim olan Teknik Hizmetler personeli tarafından gerçekleştirilmektedir.

Projelerde, çevresel etkilerin değerlendirilmesi, artan bir yoğunlukla yapılmakta ve kredi sürecinde belirleyici koşullar arasında yer almaktadır. TSKB, Çevre Riski Değerlendirme Modeli kapsamında, Çevresel Risk Değerlendirme Formu'nu hazırlayan Türkiye'deki tek bankadır. Modelde kredilendirilecek kurumun mevcut faaliyetlerinden kaynaklı çevresel riski gözetilmekte, ayrıca krediye konu olan yatırım projesinin çevresel boyutu da analiz edilmektedir. Bu model, firma ve proje bazında oluşacak çevresel, iş ve işçi sağlığı ve güvenliğine ilişkin tüm risklerin analizine dayanmaktadır.

TSKB'nin finanse ettiği çevre yatırımları, başta yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı enerji üretimi olmak üzere, doğalgaz dağıtım bölgelerinin özelleştirilmesi, atıksu arıtma tesisi projeleri, filtre, toz alma ve gaz emisyonu azaltma yatırımları, üretimde kullanılan kaynakların azaltılmasına yönelik yatırımlar ve üretim prosesine dayalı çeşitli çevre yatırımlarını içermektedir. TSKB'nin IBRD, EIB, AFD, CEB ve KfW'den sağladığı ve direkt olarak yenilenebilir enerji ve çevre yatırımlarına yönlendirmekte olduğu fonların toplamı 500 milyon USD tutarının üzerindedir.

Türkiye’de bulunan mevcut rüzgar santrallerinin toplam kurulu gücünün 18,9 MW olduğu dönemde TSKB tarafından finanse edilmiş ve Mayıs 2006’da işletmeye alınmış olan 30 MW’lık Bandırma Rüzgar Enerjisi Santrali serbest piyasaya satış yapmak üzere kurulan ilk rüzgar santrali olma ve Türkiye’de rüzgar santrallerine sağlanan ilk proje finansmanı olma özelliklerini taşımaktadır. Proje ile yıllık 72.000 ton CO₂ salınımı engellenmektedir.

Yine TSKB tarafından finanse edilmekte olan Ankara ili katı atık yönetimi projesi kapsamında, atık depolama alanlarında oluşan ve sera etkisi CO₂’nin 21 katı olan metan gazı toplanarak yakılmakta ve bu sayede 5,6 MW elektrik enerjisi üretilmektedir. Yapılmakta olan yatırım kapsamında, metan gazından elektrik üretimi kapasitesinin 11,2 MW’a yükseltilmesi, ayrıca inorganik atıkların özel tasarım reaktör içinde gazlaştırılarak ve ortaya çıkan sentetik gaz kullanılarak elektrik üretimi yapılması da planlanmaktadır.

TSKB’nin çevre yatırımları dışında, Apex banka fonksiyonuyla ticari bankalar ve finansal kiralama şirketleri üzerinden KOBİ’lere ulaştırdığı fonlardan da bugüne kadar 735 firma yararlanmış, toplam finansman tutarı 780 milyon dolara ulaşmıştır. Bu kredilerde, proje büyüklüğünden bağımsız olarak her firmadan çevresel raporlama talep edilmekte, Apex kredileri bu yönüyle KOBİ’lerde çevre bilincinin olgunlaşması açısından da önemli bir işlev yerine getirmektedir.

TSKB, TÜV Rheinland uluslararası denetim firmasınınca yapılan denetim sonunda, 2007 yılı başında ISO 14001 Çevre Yönetim Standardı Belgesi almaya hak kazanan ilk ve tek Türk sermayeli banka olmuştur. TSKB, hizmet sektöründe yer alan bir kuruluş olmasına rağmen iç operasyonlarının çevre etkisinin boyutunu görmek ve sonrasında azaltabilmek için, 2005 yılından itibaren elektrik, su, doğalgaz, yakıt, iş seyahatlerinden oluşan CO₂ emisyonlarını ölçmekte ve bunları azaltmak için önlemler almaktadır. Banka içinde kağıt tüketimini azaltmak amacıyla elektronik iş akışları ve raporlama sistemlerine geçilmiştir. Ayrıca, tekrar kullanılabilir değerli atıklar ayrı ayrı toplanarak yetkili toplama noktalarına gönderilmektedir. Kredilendirme faaliyetinden kaynaklanan dolaylı çevresel etkiler için ise, Çevresel Risk Değerlendirme Modeli geliştirilmiştir. 2005 yılından itibaren kredilendirilen projeler için bu model uygulanmaktadır.

Konferansın soru ve cevaplar bölümünde, çevre yatırımlarının finansmanı konusunda çok sayıda fon bulunduğu ve bunların daha da artmasının beklendiği; ancak, başarılı çevre yatırımı finansmanı projelerinin artmasının, öncelikli olarak iş dünyası, girişimciler ve sivil toplum örgütleri tarafından daha çok sayıda ve fizibilitesi olan çevre projesi geliştirilmesi ve önerilmesine bağlı olduğu vurgulandı.